

การบริหารจัดการคนไร้ที่พึ่ง พื้นที่กรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติคุ้มครอง คนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557

บุษกร บุญส่ง*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา “กระบวนการและปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการคนไร้ที่พึ่ง พื้นที่กรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม รวมทั้งการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการคนไร้ที่พึ่งในกรุงเทพมหานครมีลักษณะเป็นการดำเนินงานแบบเครือข่าย (network governance) ที่บูรณาการความร่วมมือจากหลายภาคส่วน โดยมีกระบวนการสำคัญ 2 ระยะ ได้แก่ (1) กระบวนการเฝ้าระวังและคัดกรองเพื่อจัดทำฐานข้อมูล และ (2) กระบวนการคุ้มครองและฟื้นฟูศักยภาพ ทั้งในด้านสวัสดิการ อาชีพ และการติดตามผลคืนสู่สังคม และค้นพบปัญหาอุปสรรคสำคัญ ได้แก่ (1) ความแตกต่างด้านโครงสร้างองค์กรและสายการบังคับบัญชา (2) ข้อยกจำกัดของกลไกความร่วมมือและทรัพยากร (3) ความซับซ้อนของระบบบริการ และ (4) ความไม่ต่อเนื่องของนโยบายและการปฏิบัติ

ดังนั้นการพัฒนาการบริหารจัดการคนไร้ที่พึ่งในกรุงเทพมหานครจำเป็นต้องดำเนินการดังนี้ (1) พัฒนาศูนย์พักพิงและระบบที่อยู่อาศัยชั่วคราว (2) เสริมสร้างระบบสุขภาพกายและจิต (3) ส่งเสริมอาชีพและทักษะ (4) เพิ่มการเข้าถึงบริการทางสังคม (5) คุ้มครองสิทธิทางกฎหมาย (6) ป้องกันการเข้าสู่ภาวะไร้ที่พึ่ง (7) พัฒนาระบบข้อมูลและติดตามผล และ (8) สร้างทัศนคติที่เหมาะสมในสังคม

คำสำคัญ: คนไร้ที่พึ่ง, กรุงเทพมหานคร, การบริหารจัดการ, พระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง

* นักศึกษาโครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Management of homeless people in bangkok area According to the homeless persons act of 2014

Butsakon Bunsong*

Abstract

This study aims to examine the process and challenges in managing homeless people in Bangkok under the Homeless Persons Protection Act B.E. 2557 (2014). A qualitative research approach was employed, using in-depth interviews with eight key informants from government, private, and civil society sectors, along with documentary analysis. The findings reveal that homeless management in Bangkok operates under a network governance model, integrating multi-sector collaboration. The process consists of two main stages: (1) intake and screening for database development, and (2) protection and rehabilitation, including welfare provision, vocational development, and social reintegration. Key challenges include (1) organizational and hierarchical differences, (2) limitations in collaborative mechanisms and resources, (3) complexity of service systems, and (4) discontinuity in policy implementation.

To enhance effectiveness, the study proposes the following: (1) development of temporary shelters, (2) strengthening healthcare systems, (3) vocational promotion, (4) improved access to social services, (5) legal protection, (6) prevention strategies, (7) monitoring systems, and (8) promoting positive societal attitudes.

Keywords: Homeless, Bangkok, Management, Homeless Persons Protection Act

* PhD student in Politics Program, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University.

บทนำ

ปัญหาคนไร้ที่พึ่งเป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญทางสังคมที่สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างของสังคมไทย ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ โดยเฉพาะในบริบทของสังคมเมืองขนาดใหญ่ที่มีความซับซ้อนสูง เช่น กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและแหล่งจ้างงานที่สำคัญของประเทศ ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายประชากรจากภูมิภาคเข้าสู่เมืองอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม โอกาสดังกล่าวมิได้กระจายอย่างทั่วถึง ทำให้ประชากรบางส่วนไม่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจและสังคมเมืองได้ จนนำไปสู่ภาวะเปราะบางและการกลายเป็นคนไร้ที่พึ่งในที่สุด (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2547)

คนไร้ที่พึ่งมิได้เป็นเพียงบุคคลที่ขาดที่อยู่อาศัยเท่านั้น แต่เป็นกลุ่มประชากรที่เผชิญปัญหาในหลายมิติทั้งด้านรายได้ สุขภาพกายและสุขภาพจิต ความสัมพันธ์ในครอบครัว ตลอดจนการถูกกีดกันออกจากระบบสวัสดิการสังคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดของระบบการสวัสดิการและการบริหารจัดการของรัฐที่ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของกลุ่มเปราะบางได้อย่างครอบคลุม (อภิญา เวชชัย และกิตติพัฒน์ นนทปัทมเดช, 2546)

ข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับสถานการณ์คนไร้ที่พึ่งในประเทศไทยพบว่า กรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนคนไร้ที่พึ่งสูงที่สุดเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ โดยมีสัดส่วนมากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนคนไร้ที่พึ่งทั่วประเทศ ซึ่งสะท้อนถึงทั้งปัจจัยดึงดูดทางเศรษฐกิจและปัจจัยผลักดันจากปัญหาเชิงโครงสร้าง เช่น ความยากจน การว่างงาน และปัญหาครอบครัว (สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2566) นอกจากนี้ลักษณะเฉพาะของพื้นที่เมืองยังเอื้อต่อการดำรงชีวิตของคนไร้ที่พึ่งในบางมิติ เช่น การเข้าถึงแหล่งอาหาร พื้นที่สาธารณะ และโอกาสในการประกอบอาชีพนอกระบบ จึงทำให้กรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่สำคัญในการศึกษาปรากฏการณ์ดังกล่าว

ในอดีตแนวทางการจัดการปัญหาคนไร้ที่พึ่งของภาครัฐมักมุ่งเน้นการควบคุมและการสงเคราะห์ในลักษณะแยกส่วน โดยเน้นการนำบุคคลเข้าสู่สถานสงเคราะห์เป็นหลัก ซึ่งเป็นแนวทางที่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากไม่ได้พิจารณาถึงปัจจัยเชิงโครงสร้างและบริบทชีวิตของบุคคลอย่างรอบด้าน ส่งผลให้เกิดวงจรการกลับเข้าสู่ภาวะไร้ที่พึ่งซ้ำซาก (อภิญา เวชชัย, 2555)

การประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของแนวคิดในการจัดการปัญหาดังกล่าว โดยให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิ การพัฒนาศักยภาพ และการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอในการพัฒนากฎหมายและกลไกการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งที่มุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของกลุ่มเปราะบาง (ศักดิ์ชัย เลิศพนาวิพันธุ์, 2550; กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2559) อย่างไรก็ตาม การนำกฎหมายและนโยบายดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่กรุงเทพมหานครยังคงเผชิญข้อจำกัดในหลายด้าน ทั้งในเชิงโครงสร้างการบริหาร

กลไกความร่วมมือ และความต่อเนื่องของการดำเนินนโยบาย อันเนื่องมาจากความซับซ้อนของพื้นที่และความหลากหลายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (กรุงเทพมหานคร, 2558)

ดังนั้นการศึกษาการบริหารจัดการคนไร้ที่พึ่งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อทำความเข้าใจลักษณะของกระบวนการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดที่เกิดขึ้นจริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไร้ที่พึ่งได้อย่างยั่งยืน

คำถามการวิจัย

1. การบริหารจัดการคนไร้ที่พึ่ง พื้นที่กรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 มีกระบวนการบริหารจัดการและประสบปัญหาอุปสรรคด้านใดบ้าง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการคนไร้ที่พึ่ง พื้นที่กรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557

2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในกระบวนการจัดการคนไร้ที่พึ่ง พื้นที่กรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษากระบวนการบริหารจัดการคนไร้ที่พึ่งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 รวมทั้งวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนข้อเท็จจริงจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง

1. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลให้เป็นผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารจัดการคนไร้ที่พึ่ง มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในระดับนโยบายหรือระดับปฏิบัติการ โดยผู้ให้ข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 8 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

(1) ภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และหน่วยงานในสังกัดกรุงเทพมหานครที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการและการคุ้มครองกลุ่มเปราะบาง

(2) ภาคเอกชน ได้แก่ องค์กรหรือสถานประกอบการที่มีบทบาทในการสนับสนุนด้าน

อาชีพ การจ้างงาน หรือการให้ความช่วยเหลือด้านทรัพยากรแก่คนไร้ที่พึ่ง

(3) ภาคประชาสังคม ได้แก่ องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) หรือเครือข่ายภาคประชาชน ที่ทำงานด้านคนไร้ที่พึ่งโดยตรง เช่น การลงพื้นที่ การช่วยเหลือ และการฟื้นฟูคุณภาพชีวิต

ซึ่งการกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ครอบคลุมมุมมองจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลที่รอบด้านและสะท้อนสภาพปัญหาได้อย่างแท้จริง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญได้แก่

(1) แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

ใช้เป็นเครื่องมือหลักในการ เก็บรวบรวมข้อมูล โดยกำหนดประเด็นคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการคนไร้ที่พึ่ง ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ

(2) แบบบันทึกการสังเกตการณ์ (Observation Form)

ใช้สำหรับบันทึกข้อมูลจากการสังเกตกระบวนการดำเนินงานหรือสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนร่วมกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์ แนวปฏิบัติ และปัญหาในการบริหารจัดการคนไร้ที่พึ่ง

(2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ได้จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมาย นโยบาย งานวิจัย วิทยานิพนธ์ รายงานทางวิชาการ และเอกสารของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับคนไร้ที่พึ่ง เพื่อนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์และสนับสนุนข้อมูลเชิงประจักษ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

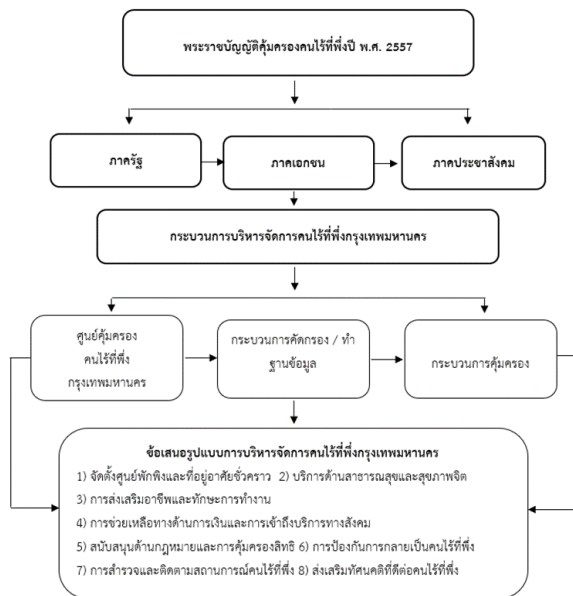
การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยดำเนินการตามขั้นตอน ได้แก่ การจัดหมวดหมู่ข้อมูล การตีความ และการสังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายปรากฏการณ์และกระบวนการบริหารจัดการคนไร้ที่พึ่งในเชิงลึก รวมถึงการเชื่อมโยงข้อมูลกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

5. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Trustworthiness) โดยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง ได้แก่ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลจากการสังเกตการณ์ เพื่อยืนยันความถูกต้องและความสอดคล้องของข้อมูล นอกจากนี้ยังมีการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่มิมีมุมมองแตกต่างกัน เพื่อให้การวิเคราะห์มีความรอบด้านและลดอคติในการตีความของผู้วิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแผนผังกล่าวได้ว่า การวิจัยนี้อธิบายการบริหารจัดการคนไร้ที่พึ่ง พื้นที่กรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 โดยบูรณาการแนวคิดการบริหารแบบเครือข่ายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดง กระบวนการ และผลลัพธ์ของการดำเนินงาน ซึ่งกรอบแนวคิดประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) ตัวแสดง (Actors) ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมที่มีบทบาทในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง (2) กระบวนการดำเนินงาน (Process) ได้แก่ ขั้นตอนการแรกรับ คัดกรอง ช่วยเหลือ ส่งต่อ

และติดตามผล (3) ผลลัพธ์ (Outcomes) ได้แก่ ประสิทธิภาพของการคุ้มครอง การเข้าถึงบริการ และการฟื้นฟูคนไร้ที่พึ่ง โดยมีปัจจัยเงื่อนไขสำคัญ ได้แก่ โครงสร้างการบริหาร กลไกความร่วมมือ ทรัพยากร ระบบบริการ และความต่อเนื่องของนโยบาย ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานโดยรวม

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาการบริหารจัดการคนไร้ที่พึ่ง พื้นที่กรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการ โดยผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านกระบวนการบริหารจัดการคนไร้ที่พึ่ง

ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งของกรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 สามารถอธิบายเป็นกระบวนการเชิงระบบที่มีการบูรณาการหลายภาคส่วน และแบ่งออกเป็น 2 ระยะสำคัญดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะการเฝ้าระวังและคัดกรอง เป็นขั้นตอนเริ่มต้นของการนำคนไร้ที่พึ่งเข้าสู่ระบบการคุ้มครอง โดยมีการดำเนินงานตั้งแต่การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย การรับเข้าสู่ระบบ และการคัดกรองข้อมูลเบื้องต้น เพื่อจัดทำฐานข้อมูลที่สะท้อนข้อเท็จจริงของบุคคลแต่ละราย ในระยะนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะดำเนินการรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน เช่น สภาพปัญหา สุขภาพกาย สุขภาพจิต สถานะทางสังคม และความต้องการเบื้องต้น จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการประเมินโดยทีมสหวิชาชีพ ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรจากหลากหลายสาขา เช่น นักสังคมสงเคราะห์ แพทย์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อจำแนกกลุ่มคนไร้ที่พึ่งตามลักษณะปัญหาและศักยภาพ

กระบวนการดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นพื้นฐานในการกำหนดแนวทางการช่วยเหลือที่เหมาะสมในระยะต่อไป ทั้งในด้านการรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยลักษณะการดำเนินงานในระยะนี้สะท้อนการทำงานเชิงบูรณาการที่ต้องอาศัยความร่วมมือของหลายหน่วยงาน และการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นฐานในการตัดสินใจ

ระยะที่ 2 ระยะการคุ้มครอง ฟื้นฟู และติดตามผล เป็นขั้นตอนการดำเนินงานต่อเนื่องจากการคัดกรอง โดยมุ่งเน้นการให้ความช่วยเหลือและการฟื้นฟูศักยภาพของคนไร้ที่พึ่งอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมตั้งแต่การดูแลขั้นพื้นฐาน เช่น ที่พัก อาหาร และการรักษาสุขภาพ ไปจนถึงการฟื้นฟูด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ในระยะนี้จะมีการวางแผนช่วยเหลือเป็นรายกรณี (Case Management) โดยผู้ปฏิบัติงานทำหน้าที่เป็นผู้จัดการรายกรณีในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การช่วยเหลือเป็นไปอย่างเหมาะสมกับบริบทของแต่ละบุคคล เช่น การส่งต่อเข้ารับการรักษาในสถานพยาบาล การฝึกอาชีพ หรือการจัดหางาน

นอกจากนี้ยังมีการดำเนินการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อตรวจสอบ

ความก้าวหน้าในการฟื้นฟู และป้องกันการกลับเข้าสู่ภาวะไร้ที่พึ่งซ้ำ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาพบว่า แม้จะมีระบบการดำเนินงานที่ชัดเจน แต่ยังมีข้อจำกัดในด้านการตอบสนองความต้องการเชิงลึก โดยเฉพาะด้านอาชีพและรายได้ รวมถึงข้อจำกัดของระบบบริการที่ยังไม่สามารถสร้างแรงจูงใจให้คนไร้ที่พึ่งเข้าสู่ระบบได้อย่างเต็มที่

ภาพรวมของกระบวนการทั้งสองระยะ กระบวนการทั้งสองระยะดำเนินงานภายใต้รูปแบบเครือข่ายที่มีการบูรณาการหลายภาคส่วน โดยมีภาครัฐเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนตามกรอบกฎหมาย และมีการตัดสินใจร่วมกันบนพื้นฐานของฉันทามติ ซึ่งช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างเป็นระบบ

อย่างไรก็ตาม แม้กระบวนการจะมีความครอบคลุมในเชิงโครงสร้าง แต่ยังคงจำเป็นต้องพัฒนาในเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะการลดช่องว่างของการให้บริการ การเพิ่มประสิทธิภาพการประสานงาน และการตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้การคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งสามารถนำไปสู่การฟื้นฟูอย่างยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

กระบวนการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานเชิงบูรณาการที่มีความเป็นระบบ และเน้นการตัดสินใจร่วมกันของหลายภาคส่วน ซึ่งช่วยให้การคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งเป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชน อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการออกแบบระบบที่ครอบคลุม แต่ยังคงพบข้อจำกัดในด้านการตอบสนองความต้องการเชิงลึก โดยเฉพาะด้านอาชีพและรายได้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ไขปัญหายั่งยืน

2. ด้านปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการคนไร้ที่พึ่ง

ผลการศึกษาพบว่าแม้การดำเนินงานจะมีลักษณะบูรณาการหลายภาคส่วน แต่ยังคงเผชิญปัญหาอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการบริหารจัดการดังนี้

1. ปัญหาด้านโครงสร้างการบริหารจัดการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งมีความหลากหลาย ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีโครงสร้างองค์กร อำนาจหน้าที่ และสายการบังคับบัญชาที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การดำเนินงานร่วมกันขาดความเป็นเอกภาพ ในทางปฏิบัติ ความแตกต่างดังกล่าวก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนของบทบาทหน้าที่ การสื่อสารที่ไม่ต่อเนื่อง และความล่าช้าในการตัดสินใจ โดยเฉพาะในกรณีที่ต้องอาศัยการประสานงานระหว่างหลายหน่วยงาน ซึ่งอาจทำให้การช่วยเหลือผู้รับบริการไม่ทันต่อสถานการณ์

นอกจากนี้การขาดกลไกกลางในการกำกับและประสานงานอย่างชัดเจน ยังส่งผลให้การดำเนินงานในบางกรณีเป็นไปในลักษณะแยกส่วน (fragmentation) มากกว่าการบูรณาการอย่างแท้จริง ซึ่งลดทอนประสิทธิภาพของระบบคุ้มครองโดยรวม

2. ปัญหาหลักความร่วมมือและทรัพยากร การดำเนินงานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งต้องอาศัยทรัพยากรทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร และวัสดุอุปกรณ์ รวมถึงความร่วมมือจากหลายภาคส่วน แต่ผลการศึกษาพบว่ายังมีข้อจำกัดในด้านทรัพยากรดังกล่าว ในด้านงบประมาณ พบว่า

มีความจำกัดและไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานในบางกิจกรรม โดยเฉพาะกิจกรรมด้านการฟื้นฟูระยะยาว ขณะที่ด้านบุคลากรยังขาดความเพียงพอและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ส่งผลให้ภาระงานกระจุกตัวอยู่กับเจ้าหน้าที่บางส่วน

นอกจากนี้การใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างหน่วยงานยังขาดความยืดหยุ่นและการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การดำเนินงานบางส่วนไม่สามารถตอบสนองต่อปัญหาได้อย่างทันทั่วถึง โดยเฉพาะในกรณีเร่งด่วนหรือกรณีที่มีความซับซ้อนสูง

3. ปัญหาระบบการให้บริการ ระบบการให้บริการแก่คนไร้ที่พึ่งมีลักษณะเป็นขั้นตอนหลายระดับ และต้องอาศัยความเชี่ยวชาญจากทีมสหวิชาชีพ ซึ่งแม้จะช่วยให้การช่วยเหลือมีความรอบด้าน แต่ในทางปฏิบัติกลับทำให้กระบวนการมีความซับซ้อนและใช้เวลานาน ในบางกรณีขั้นตอนการดำเนินงานที่ซับซ้อนอาจไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่ต้องการการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน ส่งผลให้ผู้รับบริการไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างทันทั่วถึง หรือได้รับการที่ไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริง

นอกจากนี้รูปแบบบริการของรัฐในบางส่วนยังขาดความยืดหยุ่น และไม่สามารถปรับให้เหมาะสมกับความแตกต่างของกลุ่มเป้าหมาย เช่น กลุ่มผู้ป่วยจิตเวช ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการ ส่งผลให้ประสิทธิภาพของการฟื้นฟูลดลง และอาจทำให้ผู้รับบริการไม่เข้าสู่ระบบการคุ้มครอง

4. ปัญหาความไม่ต่อเนื่องของนโยบายและการดำเนินงาน ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงบุคลากรและแนวนโยบายในแต่ละช่วงเวลา ส่งผลให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่อง โดยเฉพาะในระดับปฏิบัติการที่ต้องอาศัยความเข้าใจในบริบทและประสบการณ์ในการทำงาน การขาดความต่อเนื่องดังกล่าวส่งผลต่อการติดตามผล การประเมินผล และการพัฒนาผู้รับบริการในระยะยาว เนื่องจากข้อมูลและแนวทางการดำเนินงานอาจไม่ถูกส่งต่ออย่างครบถ้วน

นอกจากนี้การขาดระบบฐานข้อมูลกลางและระบบติดตามผลที่มีประสิทธิภาพ ยังทำให้ไม่สามารถประเมินผลการดำเนินงานในภาพรวมได้อย่างชัดเจน และเพิ่มความเสี่ยงต่อการกลับเข้าสู่ภาวะไร้ที่พึ่งซ้ำ

โดยสรุปการบริหารจัดการคนไร้ที่พึ่งในพื้นที่กรุงเทพมหานครแม้จะมีระบบและกลไกการดำเนินงานที่ชัดเจนและครอบคลุมตามกรอบกฎหมาย แต่ยังคงจำเป็นต้องพัฒนาในด้านการบูรณาการเชิงลึก การเพิ่มประสิทธิภาพของระบบบริการ และการสร้างความต่อเนื่องของนโยบาย เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาคนไร้ที่พึ่งได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาการบริหารจัดการคนไร้ที่พึ่งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 สามารถอภิปรายผลโดยสอดคล้องกับผลการวิจัยได้ดังนี้

ประการแรกกระบวนการบริหารจัดการคนไร้ที่พึ่งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 ในการบริหารจัดการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งของกรุงเทพมหานครดำเนิน

การในรูปแบบเครือข่าย โดยมีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ครอบคลุมตั้งแต่กระบวนการแรกเริ่ม การคัดกรอง การช่วยเหลือ การส่งต่อ และการติดตามประเมินผล ซึ่งเป็นการดำเนินงานบนพื้นฐานของการตัดสินใจร่วมกันและการสร้างฉันทามติของหลายภาคส่วน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารแบบเครือข่ายของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) ที่อธิบายว่าการบริหารจัดการสาธารณะจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของหลายองค์กรในการเชื่อมโยงทรัพยากรและบทบาทหน้าที่เพื่อแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อนอย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านกระบวนการดำเนินงานพบว่าขั้นตอนที่ชัดเจนได้แก่การคัดกรองและจัดทำฐานข้อมูลการประเมินโดยทีมสหวิชาชีพ การให้ความช่วยเหลือ การส่งต่อ และการติดตามผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Van Meter และ Van Horn ที่เน้นความสำคัญของระบบการดำเนินงานที่มี มาตรฐานและการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตามผลการศึกษายังพบข้อแตกต่างจากแนวคิดดังกล่าวในทางปฏิบัติ กล่าวคือ แม้จะมีโครงสร้างการดำเนินงานที่เป็นระบบแต่การดำเนินงานร่วมกันยังมีข้อจำกัดจากความแตกต่างของโครงสร้างองค์กร สายการบังคับบัญชา และกฎระเบียบของแต่ละหน่วยงาน ส่งผลให้การตัดสินใจและการดำเนินงานขาดความคล่องตัวในบางกรณี นอกจากนี้ผลการศึกษายังสะท้อนว่าการจัดบริการของรัฐยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของคนไร้ที่พึ่งได้อย่างเพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2547) ที่ชี้ว่าความต้องการด้านอาชีพและรายได้เป็นปัจจัยสำคัญของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและหากรัฐไม่สามารถตอบสนองได้ จะทำให้การแก้ไขปัญหามีไม่เกิดผลอย่างยั่งยืน

ประการที่สี่ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการคนไร้ที่พึ่ง แม้การดำเนินงานจะอยู่ในลักษณะบูรณาการหลายภาคส่วน แต่ยังคงเผชิญปัญหาอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการบริหารจัดการดังนี้

1. ปัญหาด้านโครงสร้าง การบริหารจัดการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีโครงสร้างอำนาจหน้าที่และสายการบังคับบัญชาที่แตกต่างกันส่งผลให้การตัดสินใจและการปฏิบัติงานขาดความเป็นเอกภาพ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารแบบเครือข่ายของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) ที่ระบุว่าความแตกต่างของตัวแสดงในเครือข่ายอาจก่อให้เกิดข้อจำกัดในการสร้างความร่วมมือและฉันทามติอย่างไรก็ตามในเชิงทฤษฎีเครือข่ายควรสามารถลดข้อจำกัดดังกล่าวผ่านการเจรจาและการประสานงาน แต่ผลการศึกษาพบว่าในทางปฏิบัติยังไม่สามารถบรรลุความเป็นเอกภาพได้อย่างสมบูรณ์
2. ปัญหากลไกความร่วมมือและทรัพยากร ข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และการใช้ทรัพยากรร่วมกันส่งผลให้การดำเนินงานบางส่วนไม่สามารถตอบสนองได้อย่างทั่วถึง ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Van Meter และ Van Horn ที่ชี้ว่าทรัพยากรเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม ในเชิงแนวคิด นโยบายควรได้รับการสนับสนุนทรัพยากรอย่างเพียงพอแต่ผลการศึกษาพบว่าในบริบทการดำเนินงานจริงยังมีข้อจำกัดด้าน

ทรัพยากรซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงาน

3. ปัญหาระบบการให้บริการระบบบริการมีขั้นตอนซับซ้อนและต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ส่งผลให้การช่วยเหลือในบางกรณีไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่แท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ บุญเลิศ วิเศษปรีชา (2546) ที่อธิบายว่าปัญหาคนไร้บ้านมีความซับซ้อนหลายมิติและต้องการการช่วยเหลือที่หลากหลาย อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้พบความแตกต่างในเชิงปฏิบัติ กล่าวคือ แม้ระบบบริการจะถูกออกแบบให้ครอบคลุม แต่ยังไม่สามารถปรับให้สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะของแต่ละบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ประการที่สี่ปัญหาความไม่ต่อเนื่องของนโยบายและการดำเนินการเปลี่ยนแปลงบุคลากรและแนวนโยบาย ส่งผลให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่อง และลดประสิทธิภาพของการติดตามผล ซึ่งข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Van Meter และ Van Horn ที่เน้นความสำคัญของความต่อเนื่องและเสถียรภาพของนโยบายต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติยังพบข้อจำกัดด้านความต่อเนื่องของบุคลากรและนโยบายซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้การดำเนินงานไม่สามารถบรรลุผลในระยะยาวได้อย่างเต็มที่

ดังนั้นปัญหาคนไร้ที่พึ่งจึงเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนทั้งในระดับโครงสร้าง นโยบาย และสังคม ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการทั้งการพัฒนาบริการการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ และการปรับเปลี่ยนทัศนคติของสังคมควบคู่กัน

ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย

จากผลการศึกษาการบริหารจัดการคนไร้ที่พึ่ง พื้นที่กรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 พบว่าการดำเนินงานยังคงเผชิญข้อจำกัดทั้งในด้านโครงสร้างการบริหาร กลไกความร่วมมือ และระบบการให้บริการ ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองต่อสภาพปัญหาได้อย่างเหมาะสม ผู้วิจัยจึงเสนอแนะแนวทางในการพัฒนา โดยจัดเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการนำนโยบายคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พื้นที่กรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 ไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายในการคุ้มครองคนไร้ที่พิงนั้นจำเป็นต้องให้ความสนใจในเรื่องของการแสวงหาคำอธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์หรือสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นภายในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อที่จะศึกษาบทเรียนพัฒนาแนวทาง และสร้าง กลยุทธ์เพื่อที่จะทำให้การนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติยังเกิดความสำเร็จ ซึ่งจากการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยค้นพบว่าในการดำเนินการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งให้ประสบความสำเร็จนั้นจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จัดตั้งศูนย์พักพิงและที่อยู่อาศัยชั่วคราว เพื่อเป็นสารตั้งต้นในกระบวนการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง

2. บริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพจิต ให้กับกลุ่มคนไร้ที่พึ่งที่ไม่อาจเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มคนไร้ที่พึ่งมีอัตราการเสียชีวิตด้วยการเจ็บป่วยมากที่สุด
3. การส่งเสริมอาชีพและทักษะการทำงานเพื่อให้กลุ่มคนไร้ที่พึ่งมีทักษะสามารถนำกลับไปประกอบอาชีพสร้างรายได้ให้สามารถดำรงชีพในสังคมได้
4. การช่วยเหลือทางด้านการเงินและการเข้าถึงบริการทางสังคม เพื่อต้องการให้กลุ่มคนไร้ที่พึ่งสามารถนำไปเป็นทุนตั้งต้นในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง และสามารถนำเงินดังกล่าวไปดำรงชีพได้
5. สนับสนุนด้านกฎหมายและการคุ้มครองสิทธิ ซึ่งกลุ่มคนไร้ที่พึ่งจะมีความเหลื่อมล้ำทางสังคมถูกสังคมขับออกเป็นบุคคลชายขอบการเข้าถึงสิทธิในการคุ้มครองทางกฎหมายจึงมีน้อยหรือแทบจะไม่มี
6. การป้องกันการกลายเป็นคนไร้ที่พึ่ง เป็นการจัดทำฐานข้อมูลที่เป็นปัจจุบันอยู่เสมอเพื่อติดตามประเมินผลให้ความช่วยเหลือก่อนจะกลายมาสู่กลุ่มคนไร้ที่พึ่ง
7. การสำรวจและติดตามสถานการณ์คนไร้ที่พึ่ง เพื่อติดตามตรวจสอบการดำรงอยู่ในสังคมของกลุ่มคนไร้ที่พึ่งที่ได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกายและจิตใจ
8. ส่งเสริมทัศนคติที่ดีต่อคนไร้ที่พึ่ง ซึ่งรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องสร้างทัศนคติที่ดีให้กับกลุ่มคนไร้ที่พึ่งที่จะต้องกลับมาสู่สังคมอีกครั้งหรือในบางครั้งรัฐต้องทำหน้าที่สื่อสารกับสังคมในกรณีของกลุ่มคนไร้ที่พึ่งที่ไม่ได้เป็นภาระของสังคมสามารถอยู่ร่วมกันกับคนในสังคมได้อย่างปกติ

นอกจากนี้จากผลการศึกษาการบริหารจัดการคนไร้ที่พึ่งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยยังพบว่าการดำเนินงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบทั้งกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์หรือหน่วยงานท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร ยังเผชิญข้อจำกัดทั้งด้านโครงสร้างการบริหาร กลไกความร่วมมือ ระบบบริการ และความต่อเนื่องของนโยบาย ดังนั้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน ผู้วิจัยจึงเสนอแนะแนวทางเชิงนโยบาย โดยจำแนกตามระดับการดำเนินงานดังนี้

1. โครงสร้างการบริหารจัดการในระดับใหญ่ (กระทรวง พม.) ควรกำหนดกรอบและแนวทางกลางในการบูรณาการหน่วยงานให้ชัดเจน และกรุงเทพมหานครควรพัฒนากลไกประสานงานในพื้นที่ให้มีเอกภาพและคล่องตัว
2. กลไกความร่วมมือและทรัพยากรระดับใหญ่ (กระทรวง พม.) ควรสนับสนุนงบประมาณ บุคลากร และความร่วมมือระหว่างภาคส่วน ในส่วนกรุงเทพมหานคร ควรใช้ทรัพยากรร่วมและสร้างเครือข่ายในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพ
3. ระบบบริการในระดับใหญ่ (กระทรวง พม.) ควรพัฒนารูปแบบบริการที่ยืดหยุ่น เน้นอาชีพและรายได้ ส่วนกรุงเทพมหานคร ควรลดขั้นตอนบริการและจัดบริการให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่
4. ความต่อเนื่องของนโยบายระดับใหญ่ (กระทรวง พม.) ควรกำหนดนโยบายระยะ

ยาวและระบบติดตามผล ส่วนกรุงเทพมหานคร ควรจัดทำแผนระยะยาวและพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อความต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

จากผลการศึกษา พบว่าการดำเนินงานของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ.2557 ยังมีข้อจำกัดในด้านศักยภาพบุคลากรและกระบวนการปฏิบัติงาน ดังนั้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลและฟื้นฟูคนไร้ที่พึ่ง ควรดำเนินการดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพบุคลากร ควรจัดอบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านกฎหมาย การคุ้มครองสิทธิ และทักษะการทำงานกับกลุ่มเปราะบาง รวมถึงเสริมทักษะการทำงานแบบสหวิชาชีพ เพื่อให้สามารถประเมินและช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสมกับแต่ละกรณี
2. การพัฒนาระบบข้อมูลและการคัดกรอง ควรจัดทำฐานข้อมูลกลางของคนไร้ที่พึ่งให้เป็นระบบและเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงาน รวมถึงพัฒนาระบบการคัดกรองให้รวดเร็วและครบถ้วน เพื่อลดปัญหาข้อมูลไม่เพียงพอในการวางแผนช่วยเหลือ
3. การปรับปรุงกระบวนการให้บริการ ควรลดขั้นตอนที่ซับซ้อนของการให้บริการ และพัฒนารูปแบบบริการให้ยืดหยุ่น เช่น การให้บริการเชิงรุกในพื้นที่ การจัดบริการเฉพาะกลุ่ม และการประสานส่งต่อที่รวดเร็ว เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของผู้รับบริการ
4. การเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือในพื้นที่ ควรส่งเสริมการทำงานร่วมกับภาคเอกชน องค์กรสาธารณประโยชน์ และชุมชน เพื่อเพิ่มทรัพยากรและโอกาสในการฟื้นฟู เช่น การจัดหางาน การฝึกอาชีพ และการสร้างพื้นที่รองรับในชุมชน
5. การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ควรกำหนดระบบติดตามผลรายกรณี (Case Management) อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มผู้ป่วยจิตเวช ผู้สูงอายุ และผู้พิการ เพื่อป้องกันการกลับเข้าสู่ภาวะไร้ที่พึ่งซ้ำ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ แม้จะสามารถอธิบายกระบวนการและปัญหาในการบริหารจัดการคนไร้ที่พึ่งได้ในระดับหนึ่ง แต่ยังมีประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและสามารถนำไปพัฒนาการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนี้

1. ในการศึกษาวิจัยด้านกลุ่มเป้าหมายคนไร้ที่พึ่งส่วนใหญ่มาจากผู้ปฏิบัติงานมาตรฐานการปฏิบัติงาน แนวทางการปฏิบัติงาน แต่ยังขาดงานการศึกษาทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในเรื่องปัญหาและความต้องการของคนไร้ที่พึ่งต่อการจัดบริการสวัสดิการสังคมและหรือต่อการส่งต่อสู่สังคม
2. การศึกษาวิจัยภาพรวมของระบบการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งตามกลไกในพระราชบัญญัติ

การคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ.2557

3. การพัฒนาศักยภาพบุคลากร

ควรจัดอบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านกฎหมาย การคุ้มครองสิทธิ และทักษะการทำงานกับกลุ่มเปราะบาง รวมถึงเสริมทักษะการทำงานแบบสหวิชาชีพ เพื่อให้สามารถประเมินและช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสมกับแต่ละกรณี

4. การพัฒนาระบบข้อมูลและการคัดกรอง

ควรจัดทำฐานข้อมูลกลางของคนไร้ที่พึ่งให้เป็นระบบและเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงาน รวมถึงพัฒนาระบบการคัดกรองให้รวดเร็วและครบถ้วน เพื่อลดปัญหาข้อมูลไม่เพียงพอในการวางแผนช่วยเหลือ

5. การปรับปรุงกระบวนการให้บริการ

ควรลดขั้นตอนที่ซับซ้อนของการให้บริการ และพัฒนารูปแบบบริการให้ยืดหยุ่น เช่น การให้บริการเชิงรุกในพื้นที่ การจัดบริการเฉพาะกลุ่ม และการประสานส่งต่อที่รวดเร็ว เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของผู้รับบริการ

6. การเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือในพื้นที่

ควรส่งเสริมการทำงานร่วมกับภาคเอกชน องค์กรสาธารณประโยชน์ และชุมชน เพื่อเพิ่มทรัพยากรและโอกาสในการฟื้นฟู เช่น การจัดหางาน การฝึกอาชีพ และการสร้างพื้นที่รองรับในชุมชน

7. การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

ควรกำหนดระบบติดตามผลรายกรณี (Case Management) อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มผู้ป่วยจิตเวช ผู้สูงอายุ และผู้พิการ เพื่อป้องกันการกลับเข้าสู่ภาวะไร้ที่พึ่งซ้ำ

บรรณานุกรม

- กรุงเทพมหานคร. (2558). รายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการกรุงเทพมหานคร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักยุทธศาสตร์ และประเมินผล.
- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2559). คู่มือการดำเนินงานศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาทักษะชีวิต. กรุงเทพมหานคร: เจ-พรินท์.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). การบริหารเครือข่าย: ยุทธศาสตร์สำคัญสู่ความสำเร็จของ การปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ชัคเชสมิเดีย.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2547). รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การสังเคราะห์ภาพรวม การพัฒนา ระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: โครงการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาส.
- บุญเลิศ วิเศษปรีชา. (2546). เปิดโลกคนไร้บ้าน. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา). คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. (2550). รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง แนวทางการพัฒนา กฎหมายเกี่ยวกับคนไร้ที่พึ่ง. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2566). สสำรวจคนไร้บ้านทั่วประเทศ พบ กรุงเทพมหานครมีจำนวนสูงสุด. สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2567, จาก <https://www.hfocus.org/content/2023/11/29015>
- อภิญา เวชชัย. (2555). การเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิญา เวชชัย และกิตติพัฒน์ นนทปัทมเดช. (2546). การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับ คนจนและ คนด้อยโอกาส: กลุ่มคนจน ผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มเสี่ยงที่ประสบปัญหา ทางสังคม. ภายได้ชุด โครงการการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคน ด้อยโอกาสในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- Van Meter, D. S., & Van Horn, C. E. (1975). "The Policy Implementation Process: A Conceptual Framework." *Administration and Society*, 6(4), 445-488.